

U 6. INTERFERENCIAS E DESVIACIÓNS DA NORMA

As *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego* perseguen elaborar “unha lingua común asentada na fala, mais depurada de castelanismos, supradialectal, enraizada na tradición, coherente e harmónica coas demais linguas de cultura”. Isto esixe excluír da variedade estándar fenómenos presentes na fala e na escrita previa, que coñecemos como hipergaleguismos, arcaísmos, lusismos, vulgarismos e castelanismos.

Hipergaleguismos

O desexo de crear unha lingua común enxebre levou a “galeguizar” formas que coincidían coas do castelán para afastarse del. Nos máis dos casos substitúen cultismos e semicultismos tras sometelos artificialmente ás evolucións etimolóxicas propias das palabras patrimoniais (*segredario, *urbán, *semán, *escea, *ordear, *zoa, *persoaxe, *primaveira, *sinceiro, *pranta, *craro, *pubricar). Noutras ocasións, establécese unha falsa correspondencia con outras forma do castelán:

galego e castelán	correspondencia indutora	hipergaleguismo
<i>ambiente, paciente</i>	e/ie (<i>ben / bien</i>)	* <i>ambente, *pacente</i>
<i>frecuente</i>	o/ue (<i>porta / puerta</i>)	* <i>freconte</i>
<i>gasolina, oficina</i>	-ñ-/n- (<i>viño / vino</i>)	* <i>gasoliña, *oficiña</i>
<i>brillar, orgullo</i>	-l-/ll- (<i>ela / ella</i>)	* <i>brilar, *orgulo</i>
<i>labor, horizonte</i>	-ou-/o- (<i>ouro / oro</i>)	* <i>laboura, *hourizonte</i>

Arcaísmos

Constitúen o tipo de desviación menos frecuente e apenas perduran na actualidade. Eran exclusivos da lingua escrita e dos usos máis formais (*estoria, *outo, *merescer, *ren, *conquerir, *vegada por *historia*, *alto*, *mereces*, *nada*, *conseguir*).

Vulgarismos

Son o resultado dalgún tipo de vacilacións, na maioría dos casos por adición ou supresión:

	POSICIÓN INICIAL	POSICIÓN MEDIA	POSICIÓN FINAL
ADICIÓN	Prótese: <i>*arradio</i>	Epéntese: <i>*soio</i> Anatipxe: <i>*garavata</i>	Paragoxe: <i>*amare</i>
SUPRESIÓN	Aférese: <i>*inda</i>	Síncope: <i>*pra</i>	Apócope: <i>*verdá</i>

Outros tipos de vulgarismos:

- **Metátese:** **probe, *reintrego*.
- **Simplificacións de grupos consonánticos cultos:** **aluno, *coluna, *correto, *pauto*.
- **Vacilación vocálica en sílaba átona** por aproximarse ou afastarse da vogal tónica (**lovar, *somana, *menistro*).
- **Rotacismo:** **derde, *en ver de, *non nor deixan*.

Préstamos e interferencias

As linguas adoitan incorporar ao seu léxico termos procedentes doutras linguas, que se coñecen co nome de préstamos. Normalmente recórrase a eles para denominar realidades ou conceptos novos, en vez de inventar unha etiqueta nova en cada lingua. Trátase pois de **préstamos necesarios** ou **aceptables**.

Non obstante, debido á presión sociocultural dunha lingua dominante pódense introducir termos que son innecesarios xa que a lingua receptora conta con palabras propias. Neste caso falamos de **préstamos innecesarios** ou **interferencias**. No galego a maior parte proceden do castelán (**castelanismos**), aínda que tamén proceden moitos do inglés (**anglicismos**). Por outra banda, dada a proximidade co portugués, este considérase fonte fundamental para o enriquecemento do léxico culto, aínda que nalgúns casos atopamos tamén préstamos innecesarios (**lusismos**).

Lusismos

Aparecen cando se recorre ao portugués para substituír formas lexítimas galegas. Poden ser de tres tipos: gráficos (*governo, *povo), morfolóxicos (*cais, *praz, *receber, *movimento) ou léxicos (*proprio, *luta, *nervo, *meio).

Castelanismos

Ademais dalgúns préstamos necesarios (*tortilla*, *bocadillo*, *sainete*...), penetraron no galego moitos outros superfluos, que substituíron formas propias ou restrinxiron os valores das galegas. A influencia do castelán afecta a todos os planos da lingua.

Castelanismos fónicos

Aínda que tradicionalmente o plano fónico se viu pouco afectado, na actualidade a influencia do castelán cobra importancia, sobre todo no galego usado polos neofalantes procedentes de familias instaladas no castelán.

- No vocalismo, pode darse a perda da distinción entre vogais medio abertas e medio pechadas. Deste xeito, confúndense palabras distintas (*vén / ven*, *présa / presa*, *bóla / bola*).

- Pronunciar consoante nasal velar /ŋ/ como alveolar /n/ (*una, *alguna, */unosos/ por /uŋa/, /alguŋa/, /uŋoso/). Tamén se pode dar o caso de pronunciar como velar todo *n* final de palabra ante palabra comezada por vogal, sen considerar que o *n* final é alveolar nalgúns contextos: *ben*, *nin*, *non*, *quen*, *alguén*, *ninguén*, *sen*, *tamén* e nas formas verbais, seguidas dos pronomes *o*, *a*, *os*, *as*. Exemplos: *non o sei*, *quen o pillara*... /non o sei/, /ken o piłara/.

- Realizar como alveolar /s/ o son fricativo palatal xordo /ʃ/ (*tosos, *sente por *toxo*, *xente*).

Castelanismos ortográficos e de acentuación

Consisten no uso da ortografía castelá (*boda, *abogado, *movil, *armonía por *voda*, *avogado*, *móbil*, *harmonía*) ou o acento castelán (*atmósfera, *parásito por *atmosfera*, *parasito*).

Castelanismos morfosintácticos

- A alteración do xénero gramatical nalgúns substantivos: **a sangue, *a nariz, *a leite, *o ponte...*
- O artigo masculino en substantivos comezados por "á-": **o auga, *o arte, *o aula, *o alma...*
- Ausencia da flexión de xénero *dous / dúas*: **vinte e dous páxinas...*
- Confusións entre te e che: **xa te dixen, *vinche onte...*
- O pronome persoal suxeito despois de ca, canda, onda: **onda eu, *máis ca eu...*
- "Lleísmo": uso lle(s) (CI) por o(s), a(s), (CD): **non lle avisei a tempo, *saúdalle atentamente...*
- Masculino plural dos demostrativos **estos, *esos, *aquelos...*
- Plural do interrogativo e relativo **quenes*.
- Formas apocopadas do indefinido **calquer* e numerais: **primer, *tercer...*
- Uso do indefinido alguén en construcións negativas: **non come cousa algunha...*
- Uso de formas verbais compostas con haber: **había dito, *he feito...*
- Formas verbais irregulares: **traduxo, *anduvén, *valdrei, *pondría...*
- Uso como reflexivos dalgúns verbos: **cominme unha claudia, *meréceso, *gárdateo...*
- Ausencia de artigo co posesivo: **non podía apartas seus ollos dela...*
- Posicións incorrectas do pronome átono: **o sinto, *o chiste lle fixo graza...*
- Emprego da preposición a con CD de persoa: **convocou aos parentes...*
- Emprego da preposición a en perífrases de ir + infinitivo: **imos a ver, *vou a contar...*

Castelanismos léxicos

Na súa introdución tiveron un papel fundamental a Igrexa, a Administración e o ensino, que provocaron que penetrasen formas como **dios, *iglesia, *pueblo* ou **siglo*. Noutras ocasións, coa aparición de novos obxectos tamén entra o nome en castelán (**escoba, embudo*). Moitos castelanismos adaptáronse á fonética galega dando orixe a formas híbridas (**conexo, *lexos, *axuntamento, *lentexa, *cuchilo*). En termos técnicos ou nos relixiosos non adoita haber adaptación (**geografía, *geología, *ingeniero, *Virgen, *San José*).

Nalgúns casos, falantes instalados no galego popular non recoñecen as palabras propias galegas e consideran galegas as palabras castelás (**estuche, *pocillo* por *estoxo, cunca*).

Na interferencia léxica do castelán podemos distinguir varios graos:

1. Cando existen no galego dous termos total ou parcialmente sinónimos, tende a darse preferencia no uso ao coincidente co castelán: *lágrima / bágoa, brando / mol, esperar / agardar, soportar / aturar, recordar / lembrar.*

2. O castelanismo emprégase cun significado máis amplo e actual e a forma galega vai restrinxido o seu significado especializándose en designar realidades menos prestixiadas na conciencia do falante en relación co tradicional, co rústico, co artesanal, cos animais...:

vasoira (rústica, para a rúa)

*escoba (fabricación industrial, para a casa)

billa (de bocois de viño)

*grifo (de cociña, cuarto de baño)

moa (a pedra do muíño)

*muela (a da boca)

ril, pescozo (para o dos animais)

**riñón, cuello* (o das persoas)

3. Falsas adaptacións que dan lugar a híbridos:

concello- *axuntamento

gaiola- *xaula

coitelo- *cuchilo

gargallada- *carcaxada

lentella- *lentexa

estrada- *carreteira

4. Substitución da forma galega pola castelá: **adiós, *parrilla, *ovillo, *iglesia, *rodilla, *huevo, *cuchara, *embudo, *señal por adeus, grella, nobelo, igrexa, xeonllo, ovo, culler, funil, sinal...*

Castelanismos semánticos

Prodúcese cando a unha forma castelá lle corresponden dous termos en galego (*Tiven un *sono horrible / Vou para a cama que teño moito *soño*).

Entre os neofalantes son máis frecuentes os castelanismos fónicos e morfosintácticos, mentres que os galegofalantes tradicionais incorren máis nos léxicos. De aí que nalgúns casos as formas castelás (*carretera, dios, acera*) se consideren “máis auténticas” ca as correspondentes galegas (*estrada, deus, beirarrúa*).